

LA JUNTA DE GOVERN DE 1808

Jesús ANDREU SÁNCHEZ
Universitat d'Alacant

1. INTRODUCCIÓ

Per tots són coneguts els successos que van tenir lloc el dia 2 de maig de 1808, així com l'actitud passiva i de col·laboració, que van mostrar des del primer moment amb el francés les autoritats constituïdes. Davant de successos tan greus la Junta Suprema de Govern i el Consell de Castella es van limitar a fer recomanacions pacifistes en les províncies. De la mateixa manera, els capitans generals i les Audiències van intentar per tots els mitjans evitar els alçaments que es van produir en diverses províncies.[1]

El Consell de Castella, el dia 5 de maig, remetia a les autoritats provincials una proclama dirigida tant a informar dels esdeveniments del dia com a dictar les regles que havien de circular i obeir les Audiències, intendents, corregidors i la resta de justícies. Entre altres coses, ordenaven prendre precaucions per a conservar la tranquil·litat i el bon ordre i aconseguir l'harmonia amb les tropes franceses, sota rigorós i sever castic en proporció de la major o menor malícia del delicte. Com podem observar es reduïa a ordenar el manteniment de l'ordre i a prescriure severs castics per als infractors.[2]

El buit de poder que existia en la monarquia espanyola i la desconfiança cap a les velles autoritats va propiciar la creació d'uns organismes revolucionaris. Així, primer van sorgir les juntes locals i, seguidament, les provincials.[3] Aquestes juntes van assumir la sobirania en nom del poble per a conservar la monarquia de Ferran VII i no van reconéixer les abdicacions de Baiona, fruit —segons elles— de la violència. En conseqüència van organitzar la resistència i l'exèrcit, van establir impostos, van administrar les rendes i van iniciar relacions amb altres nacions i entre elles mateixes.[4]

Aquest article, resultat d'un treball de major envergadura com és la meua tesi doctoral, pretén donar a conéixer com es van viure en

[1] Antonio MOLINER, *La revolución burguesa y movimiento juntero en España*, Milenio, Lleida, 1977, p. 41.

[2] Miguel ARTOLA, *La España de Fernando VII*, en *Historia de España*, vol. XXVII, Espasa Calpe, Madrid, 1968, p 44.

[3] Josep FONTANA, *La crisis del Antiguo Régimen 1808-1833*, Crítica, Barcelona, 1992, p. 13.

[4] A. MOLINER, *op. cit.*, p 44-43.

la vila d'Elx els primers moments després de la declaració de guerra al francés i per tant com es va formar la Junta de Govern de la vila d'Elx. Qui van formar part de la mateixa i quin tipus de competències i accions concretes es van dur a terme al llarg del mes i mig en què van estar regint.

2. ANTECEDENTS

El 23 de maig de 1808 rebia la ciutat de València *La Gazeta de Madrid* amb la notícia de les abdicacions de Baiona i el govern del gran duc de Berg. Van començar a formar-se rogles, i molt prompte es van sentir els coneguts víctors a Ferran VII. El pas següent seria exigir del Comte de la Conquista la ruptura amb França i l'allistament general. Davant el caire que van prendre els esdeveniments va ser redactat un ban en què, en nom de Ferran VII, s'exhortava a la tranquil·litat i s'ordenava un allistament.[5]

Tres dies després, en la vesprada del 26 de maig, la vila d'Elx va rebre la correspondència procedent de la ciutat de València. Junt amb aquesta, diversos particulars de la vila van rebre el ban imprés publicat en dita ciutat el 23 i 24 de maig de 1808. En aquest s'alertava tots els habitants, se'ls demanava tranquil·litat i la retirada a les seues cases. A més, es donava ordre d'allistament forçós dels homes compresos entre els 16 i 40 anys.[6] Quan es va tenir coneixement del contingut del ban i, tal com ocorreguera dies abans en la capital del regne, els veïns de la vila il·licitana, en un nombre excessiu, es van llançar als carrers donant víctors a Ferran VII i demanant a una sola veu la publicació en la vila de l'esmentat ban.

Els esdeveniments viscuts en la vesprada del 26 de maig van empényer les autoritats municipals a convocar un consell extraordinari a l'endemà. La sessió va tenir un únic objectiu: assegurar l'assossec i el bon ordre entre els veïns. Es complia així amb les pautes ordenades en les dues proclames que dies arrere havien rebut les autoritats locals i amb allò que s'havia disposat pel corregidor de partit: s'ordenava el manteniment de la tranquil·litat pública i per a això es disposava, entre altres coses, la formació de companyies d'homes honrats.[7]

Per a evitar que es produïren episodis com els ocorreguts dies arrere en les ciutats de Cartagena, Múrcia i València,[8] el consell va controlar la situació. L'alcalde primer, D. Pascual Soler, va dictar una sèrie de mesures que van ser acceptades per la totalitat dels capitulars presents. Amb aquestes pretenia mantenir la tranquil·litat pública, atendre i canalitzar les demandes dels veïns i iniciar els preparatius per a fer front al francés.

[5] En un primer moment el ban es redactaria sense mencionar el nom de quina autoritat suprema es feia. Més tard seria refet i encapçalat aquesta vegada per la fórmula habitual «Don Fernado VII por la Gracia de Dios rey de España». M. ARTOLA, *op. cit.*, p 61 y 62.

[6] El ban manava que l'allistament estiguera format pels Alcaldes de Barri i també pels electes dels quarters, amb la intervenció dels seus jutges. ARXIU MUNICIPAL D'ELX (AME), Suplement al Diari de València del dimarts 24 de maig de 1808, donat a la ciutat de València el 23 de maig de 1808, *Llibre de Capítols de 1808*, Capítol Extraordinari de Govern de 27 de maig de 1808. També en Alejandro RAMOS, *Historia de Elche*, Picher, Elx, 1987, p. 201.

[7] Ens estem referint a les dues proclames que a mitjans del mes de maig es van rebre a la ciutat de València.

[8] En una carta que va enviar el capítol al Capità General del Regne i al Reial Acord informant dels esdeveniments ocorreguts en els últims dies del mes de maig reconeixia com les notícies que el veïnat va rebre dels fets que s'estaven produint en les ciutats de Cartagena i Múrcia havien posat als veïns en un moviment que feia estar alerta a la Justícia de la vila. AME, Esborrany de la carta que es va remetre al Excm. Sr. Capità General del Regne i als membres del Reial Acord, 28 de maig de 1808.

Així, i malgrat no haver rebut d'ofici cap ordre, va ser acordada la publicació del ban procedent de la ciutat de València en els llocs acostumats i en nom de sa majestat D. Ferran VII. Es manava també que tots els veïns no formaren grups de més de deu persones[9] i que les peticions que desitjaren formular les presentaren a la justícia i a l'ajuntament a través de les persones més convenients. Per a guanyar temps van ordenar l'allistament de tots els homes des de l'edat de setze a quaranta anys. A més, van convocar en les cases capitulars a aquells integrants que no estaven presents en les tres companyies d'homes honrats i arrelats que havien sigut formades per a l'auxili de la justícia en circumstàncies com les que s'estaven vivint. La finalitat que a aquests se'ls va encomanar va ser assegurar el bon ordre, la tranquil·litat i evitar tot excés. També es van convocar les persones nobles i de més honor i arrelament de la població i de l'estat eclesiàstic, amb un triple objectiu: posar-los en antecedents del que estava ocorrent, sol·licitar el seu consell i auxili per al benefici del poble i la pàtria i influir en la quietud i tranquil·litat del veïnat. Finalment, es va acordar informar al comte de Cervellón, com a General de les tropes que estaven en formació, de la falta d'armes i municions que patia el poble il·licità. Concloïa el consell establint un horari de sessions per a així poder donar resposta a les demandes del poble. L'Ajuntament havia de reunir-se a partir d'aqueix moment tots els dies en sessions de matí i de vesprada.[10]

El 28 de maig arribava a la vila d'Elx de la mà de Benito Ruiz i Arias un plec tancat remés pel capità general i la Junta Suprema de Govern del Regne de València datat el 25 de maig. Encara que no hi hem tingut accés, podem afirmar que s'incloïa l'ofici signat pel Capità General, pel regent de l'Audiència i per l'arquebisbe de València en el qual es comunicava la notícia de l'alçament contra el francés.[11] Pels acords adoptats per l'Ajuntament en els dies successius, complint amb allò ordenat en el plec, hem pogut conéixer part del seu contingut. El plec, entre altres coses, proclamava a Ferran VII com a rei legítim de les Espanyes i a fi de defendre'l manava l'allistament forçós que l'Ajuntament ja havia començat el dia anterior. La notícia de la menció del monarca va entusiasmar tant el consell que va ordenar que es duguera a terme l'aclamació del rei amb la major solemnitat. Aquesta havia de publicar-se i llegir-se pels carrers de la vila a viva veu, així com les proclames rebudes en la població.[12]

3. La Junta de Govern de la vila d'Elx

La nova situació i el cúmul de decisions que calia adoptar van portar a les autoritats municipals a establir una junta de govern. Aquesta, deien les autoritats, havia d'estar formada pels subjectes més

[9] Aquesta mesura és més permissiva que la que va prendre dies enrere el corregidor de Xixona, en la qual no permetia la reunió de més de tres persones als llocs públics. AME, Expedient format per a la formació..., 20 de maig de 1808.

[10] L'horari que es va fixar va ser de deu a dotze del matí i de vesprada a partir de les quatre. AME, *Llibre de Capitols de 1808*, Capítol Extraordinari de Govern convocat a les set hores de dia 27 de maig de 1808.

[11] M. Artola, *op. cit.*, p. 62. També AME, Llig. 70-B, núm. 44.

[12] Per a donar major solemnitat a l'aclamació, el Capítol va manar que a l'acte concorreguera l'Ajuntament en ple amb els macers, que el senyor regidor degà duguera i enarborara el reial pendó, i per la seua part, que el cavaller Síndic publicara l'expressada ordre, llegira les referides proclames i exhortara el veïnat a abraçar amb entusiasme tant justa causa. També es convocava la noblesa, al cos de militars, clergat seglar i regular i a totes les persones condecorades del poble. Es demanava al mateix temps el repic de les campanes, el llançament de passamurs i totes les demostracions de gran goig que foren possibles. AME, Capítol extraordinari de Govern de 29 de maig de 1808, Llibre b/126, Junta de Govern de 1808 a Elx.

condecorats i de majors coneixements de la població que, associats amb els components del consell, serien els responsables d'il·luminar i votar amb major encert tots els assumptes de govern que les circumstàncies del moment requerien. El 29 de maig de 1808 el govern municipal es va reunir en consell extraordinari i va nomenar els vocals que integrarien la Junta de Govern de la vila d'Elx.

3.1. COMPOSICIÓ

En un primer moment la Junta va estar composta pels membres que formaven el consell municipal de l'any 1808 més catorze persones designades per aquests, la major part d'ells procedents de l'estat noble i de l'orde eclesiàstic. Aquests són els seus noms:

- D. José Catalán i Calderón, alcalde major.
- D. Pascual Soler, alcalde primer ordinari i advocat.
- D. Francisco Sánchez, alcalde segon ordinari i advocat.
- D. Ramón Miralles d'Imperial, regidor primer i de l'estat noble.
- D. Antonio Valero d'Antón, regidor segon.
- D. José Granerov de Berenguer, regidor tercer
- D. Manuel Antón de Macià, regidor quart.
- D. Jerónimo Martín Cortés, síndic procurador.
- D. Antonio Botella, síndic procurador general, advocat.
- D. Pedro de Buck i Odonell, mariscal de camp.
- D. Joaquín Perpinyà de Sarabia, de l'estat noble, cavaller de l'orde de Montesa i tinent coronel de les milícies retirat.
- D. Miguel Montañés de Maigada, capità del regiment de cavalleria de caçadors d'Oliveinza.
- D. Benito Ruíz i Arias, cavaller mestrat.
- D. Manuel Urtasun, alferes retirat.
- D. Francisco Pascual d'Andrés, de l'estat noble.
- D. Ginés Vicente, cura de la insigne església de Santa Maria.
- D. Paulino Cortés, cura propi de la parròquia del Salvador.
- D. Domingo Herrero, cura de l'església de Sant Joan.
- D. Vicente Beltrán, guardià del convent de Sant Josep.
- D. Francisco Sanchos, comanador de la Mercé.
- D. Carlos Manuel de Gracia, advocat.
- D. Leonardo Antón Montorio, tinent requeridor de la costa marítima.
- D. José Brú i Martínez.[13]

El nombre de vocals es va veure incrementat durant el període en què va estar vigent la Junta. Dos dies després d'aquesta primera elecció, a requeriment de molts veïns i mossos dels compresos en l'allistament, la Junta es va veure forçada a augmentar en dos el

[13] AME, Capítol extraordinari de govern de 29 de maig de 1808, Llibre b/126.

nombre dels seus integrants. Els proposats per la població van ser els diputats del comú, D. Francisco Meléndez que era advocat i D. Francisco Antonio Antón i Miralles, clergue tonsurat.

Amb posterioritat i com a conseqüència d'un episodi violent que va viure la vila i que més avant relatarem, la Junta de Govern es va veure en la necessitat d'anomenar tres subjectes, a més de permetre l'assistència a les seues sessions de dos individus en representació del poble, que així ho exigia. Els tres individus triats per la Junta van ser D. Vicente Soler, comanador de l'església de Sant Joan, el Marqués d'Algorfa que es trobava en la població i Tomás Aracil, advocat. Per part del poble van assistir a les sessions fra Pedro Moliner i Juan Martí (fill de Juan).[14]

3.2. Actuació

El 30 de maig la Junta de Govern de la vila d'Elx iniciava el seu camí. Des d'aquest dia, i fins la seua dissolució per ordre superior a mitjan del mes de juliol, tota la seua activitat es va dirigir a preservar la tranquil·litat pública i la defensa de la pàtria, racionalitzant l'esforç de la guerra. Aquests objectius no van estar exempts de polèmica i arribaven la major part de les vegades a desbordar les autoritats, sobretot pel que feia a assumptes d'ordre públic.

3.2.1. La Junta de Govern i la defensa de la pàtria

L'activitat de la Junta de Govern de la vila d'Elx en relació amb aquest assumpte va ser l'allistament dels veïns ordenat per les autoritats constituïdes i la posterior remissió als punts de defensa, la recollida i subministrament de l'armament necessari per als allistats, la cobertura de les despeses derivades de l'activitat bèl·lica i l'establiment d'una sèrie de plans de defensa, tant interns per a la pròpia vila, com externs en col·laboració amb altres Juntes de Govern i Justícies de les poblacions veïnes.

3.2.1.1. L'allistament

En contra del que es puga pensar, donat el fervor amb què els il·licitans van rebre el ban publicat en la ciutat de València on es feia una crida a l'allistament forçós des de l'edat de 16 a 40 anys, a l'hora de dur-lo a terme, les autoritats no ho van tenir gens fàcil. Es va passar, en un primer moment, de l'allistament voluntari de tots els veïns de la classe que fóra, a ordenar, posteriorment, la presentació en la casa capitular dels que estaven compresos en la franja d'edat i no ho havien fet, sota castic.[15] Cal afegir la polèmica que sorgiria al voltant de les persones que havien d'estar exemptes, o els descontents que en el terreny de les substitucions es va crear entre els mossos que estaven cridats a les armes. Sense oblidar els problemes que es van produir

[14] AME, Llibre b/126, Juntes governatives de 31 de maig, 19 de juny i 5 de juliol.

[15] De fet, en la Junta de govern de 30 de juny de 1808 es donava un termini de 24 hores perquè s'allistaren i mostraren les seues armes de foc els que havien de fer-ho de l'edat de 16 a 40 anys de la classe de casats per a les companyies de reserva, com també alguns dels mossos que havien d'haver-se'n anat ja a l'exèrcit i encara es trobaven a la vila. AME, Llibre b/126.

a l'hora d'enviar els allistats als punts de defensa i els que aquests van causar en les places on tenien destí. Davant de tals vicissituds les autoritats van haver d'obrar amb prou cautela i, així i tot, hi hagué ocasions on les circumstàncies els van desbordar.[16] Tot això va suposar a la Junta haver de resoldre, durant el temps que va estar vigent, un bon nombre d'expedients relacionats amb els allistaments.

A pesar de tot, van resultar allistats, d'acord amb el recompte de les autoritats de l'època, sis o set mil veïns, entre els quals s'incloïen membres de la Junta i clergues tonsurats i seglars.[17] En un primer moment, la tasca li va ser encomanada als alcaldes de barri i als electes de les casernes, amb intervenció dels seus respectius jutges.[18]

El 30 de maig de 1808 la Junta de Govern va continuar amb la tasca mampresa el dia anterior pel consell il·licità organitzant l'allistament de les persones cridades a defendre la pàtria. Va manar publicar un edicte en què, en nom de la Real Justícia i Junta Governativa de la Vila, exhortava tots els naturals de la fidel població de l'estat que anaren a l'allistament per a fer front a les tropes enemigues.[19] Per a socórrer els allistats la Junta fixava un sou de sis reals de billó diaris per als fadrins i vuit per als casats, sou que s'assignava des de l'endemà de l'allistament fins que foren tornats al punt que els corresponguera.[20]

A penes s'havia cridat a l'allistament voluntari es rebia despatx de vereda en què s'ordenava l'eixida sense dilació alguna de tots els allistats de setze a quaranta anys viudos sense fills i voluntaris al punt d'Almansa.[21] En aquests primers moments la vila il·licitana no comptava amb el nombre d'armes necessari per a enviar tots els allistats en una única expedició. Per això, la Junta de Govern va acordar que isquera un primer grup format per fadrins i viudos sense fills, amb les armes que tingueren, i es formara un segon amb tots aquells casats que quedaren.

La resolució adoptada per la Junta no va ser molt ben rebuda entre els inclosos en la primera expedició. En la mateixa sessió que es va aprovar es va presentar un grup considerable dels mossos allistats que va manifestar la seua disconformitat amb la mesura acordada. Sol·licitaven a les autoritats que el primer grup que devia partir estiguera format no sols pels mossos fadrins, sinó també, pels veïns casats. La petició va ser acceptada per la Junta de Govern de la vila, potser per temor que la situació se'ls anara de les mans i, al mateix temps, elevava consulta a la Suprema del Regne.[22]

[16] Baste recordar com a proposta dels mossos allistats la Junta va haver d'incrementar en dues persones el nombre d'integrants de la mateixa. Sense oblidar les vegades que va haver de recórrer a la Junta Suprema del Regne sol·licitant pautes a seguir per a solucionar els problemes que van sorgir al voltant de l'allistament. AME, Llibre b/126, Juntes de govern de 30 de maig, 31 de maig i 4 de juny de 1808.

[17] Ofici de consulta que va remetre la Junta de Govern d'Elx a la Junta Suprema de Govern amb data 30 de maig de 1808. AME, Llibre b/126.

[18] AME, Suplement al Diari de València de dimarts 24 de maig de 1808, donat en la ciutat de València el 23 de maig, *Llibre de Capítols de 1808*, Capítol extrordinari de govern de 27 de maig de 1808.

[19] Juntament amb la crida a l'allistament va ser publicat en ban l'acord de la Junta de Govern pel qual s'ordenava a tots els homes compresos en la franja d'edat de 16 a 40 anys que no eixiren de la població i jurisdicció sense la corresponent llicència de la Justícia, del contrari serien tractats com a deslleials a la pàtria. AME, Llibre b/126, Juntes de govern de 30 i 31 de maig de 1808.

[20] AME, Llibre b/126, Edicte publicat el 31 de maig de 1808.

[21] Despatx de vereda de 29 de maig de 1808. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 30 de maig de 1808.

[22] La Junta Suprema va contestar que únicament havien d'anar els fadrins, els casats es quedarien de reserva. AME, Llibre b/126, Junta de Govern de 4 de juny de 1808.

No havien transcorregut ni vint-i-quatre hores des que els mossos elevaren la seua queixa quan aquests demanaven a les autoritats que exclogueren els casats amb fills de l'allistament i de l'obligació de les expedicions. El canvi de postura s'havia produït després de reflexionar sobre la realitat de la societat il·licitana. Havien arribat a la conclusió que mantenir la seua actitud suposaria grans perjudicis per a la majoria, pel que feia a la destrucció de les famílies, agricultura i arts, sobretot, si es tenia en compte que el nombre de fadrins, viudos i casats sense fills era considerable i suficient.[23] Els veïns casats compresos en la franja d'edat de setze a quaranta anys van ser cridats a allistar-se en les companyies de reserva formades per la Junta per a la defensa de la vila i auxili a altres juntes i justícies de poblacions veïnes cas de ser atacats per les tropes franceses.[24]

Un altre dels motius de descontent manifestat pels mossos i que va fer que la Junta rectificara en l'últim moment vingué de la mà de les substitucions. En la sessió celebrada el 6 de juny de 1808 la Junta de Govern va admetre tres substituts per altres tants mossos dels allistats que havien de partir vers el punt d'Almansa. Les substitucions no van ser ben rebudes pels allistats i ràpidament mostraren el seu malestar i la seua disconformitat davant de la Junta. El caire que va prendre la situació va preocupar les autoritats, que es van veure obligades a actuar amb rapidesa i acordar la reforma i esmena de les resolucions que hi havien realitzat sobre tal punt. Així mateix, van manar que el nou acord es comunicara, tant als mossos com als substituts, i va ordenar anar al punt d'Almansa. En el comunicat deixaven clar que no admetrien cap sol·licitud respecte d'això, llevat que fóra per ineptitud notòria. Perquè tinguera major ressò entre la societat il·licitana i aconseguir la seua tranquil·litat, la Junta va publicar un ban sobre el que acabava d'acordar.[25]

Entre els cridats a l'allistament es trobaven membres que pertanyien a la Junta o ocupaven altres càrrecs en els dos Ajuntaments que llavors tenia la vila. Això va fer que tant la Junta com els interessats elevaran les oportunes consultes a la Junta Suprema de Govern del Regne. La resposta va ser clara i immediata, aquesta deixava al lliure albir de les autoritats de la vila la decisió. L'única condició que s'havia d'observar era que no quedaren abandonats els destins més precisos.

Com s'ha dit, el fet de no tenir armament suficient amb què dotar els allistats va obligar la Junta a agrupar-los en diverses divisions a l'hora d'enviar-los al punt d'Almansa.[26] Aquests partirien a la seua destinació al llarg del mes de juny. El primer dia d'aquest mes van eixir cap a l'esmentada plaça entre sis-cents i set-cents mossos acompanyats per Juan Martín Cortés com a comandant d'aquesta divisió.[27] Una se-

[23] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 31 de maig de 1808.

[24] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 30 de maig de 1808.

[25] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 7 de juny i de 12 de juny de 1808.

[26] La Junta de Govern de la vila il·licitana va rebre despatx de vereda de data 29 de maig de 1808 en què s'ordenava que els allistats de 16 a 40 anys viudos i sense fills i voluntaris amb aptitud per al servei eixiren sense aturar-se cap al punt d'Almansa. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 30 de maig de 1808.

[27] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 30 de maig i de 7 de juny de 1808.

gona divisió formada pels allistats pertanyents a la Universitat de Sant Joan, partida del Derramador, Rabaguet, Algoda, Matola, Puçol, Pla de Sant Josep i Santa Pola, eixia acompanyada per Nicolás Sempere com a comandant al punt d'Almansa en el matí del dimarts 7 de juny de 1808.[28] Una tercera integrada pels allistats que restaven dels partits i lloc de Sant Francesc d'Asís, així com també, pels col·legiats del seminari de Sant Miquel i la resta que no estaven ordenats en orde sacra, van ser cridats per a partir cap al punt d'Almansa el dijous 9 de juny, al front dels quals la Junta va designar com a comandant per a acompanyar-los a D. Jerónimo Ginés, alferes retirat, i a D. José Meléndez. Una marxa que seria suspesa posteriorment, i de la qual no tenim coneixement de la data de partida.[29]

De les fonts consultades es desprén que al menys van partir dues expedicions més dels mossos i viudos sense fills dels allistats que restaven. Una d'aquestes tenia fixada la marxa per al divendres 17 de juny i tenia com a comandants a D. José Meléndez i Nicolás Sempere.[30]

A principis del mes de juliol la divisió de voluntaris que manava el comandant D. Juan Martín Cortés i D. José Torres, ajudant interí del primer, van protagonitzar una sèrie de fets que van posar en dubte l'honor dels veïns de la vila il·licitana. La divisió es trobava en el punt d'Almansa i després d'un enfrontament amb les tropes enemigues, un nombre no determinat dels seus integrants es van dispersar i van decidir desertar i tornar a la vila. Pel camí i de tornada a les seues cases van tenir uns quants incidents amb els veïns de les poblacions per on passaven. Van arribar, fins i tot, a ser capturats per francesos, la qual cosa va provocar un estat d'alarma tal que els pobles veïns de la vila il·licitana van posar en marxa el pla de defensa que tenien establert.

El Comte de Cervellón, General Cap de l'Exèrcit valencià va remetre un ofici al Comandant d'armes de la vila D. Jerónimo Martín Cortés en el qual li manifestava les seues queixes sobre el comportament d'aquests veïns. Aquest exposava no sols la fugida que havien protagonitzat davant de l'enemic, sinó també, els escàndols que havien produït en els pobles infonent-los temor en suposar l'aproximació de les tropes franceses, aprofitant-se de tot açò per a cometre delictes vergonyosos per a tot home de bé.[31]

La Junta acataria tot el que havia ordenat el Comte de Cervellón en el seu ofici. Va manar que s'arreplegaren immediatament tots els fusells que portaven els voluntaris que havien tornat a la vila per tal d'evitar la seua pèrdua. Així mateix, va acordar que s'iniciaren les indagacions necessàries per a aclarir què havia succeït i descobrir els responsables, ja que, calia conservar l'honor que sempre havia distin-

[28] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 4 de juny de 1808.

[29] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 7 i 8 de juny de 1808.

[30] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 14 i 21 de juny de 1808.

[31] El comte de Cervellón manava que evitaren que aquests homes cometeren tals excessos i, per a tal fi, ordenava que els llevaren les armes. Ofici datat en Font de la Figuera el 6 de juliol de 1808. AME, Llibre b/126.

git els il·licitans. Ara bé, també va informar el General d'una sèrie de fets que tractaven en part d'exculpar el comportament de la divisió. Parlaven que una de les causes que va motivar l'abandonament del setge d'Almansa va ser la situació en què es trobava la divisió des de feia dies, on subsistien sense paga i sense ajut. Un altre dels motius que els van portar a eixir de la vila de Sax cap a la d'Elx va ser el descontent que ocasionava en la població la permanència dels voluntaris. Finalment, afirmava la Junta, les difamacions escampades pels veïns d'altres pobles, interessats en ocultar els seus propis excessos, havia redundat de manera negativa en els voluntaris il·licitans.[32]

3.2.1.2. El subministrament d'armes

Al mateix temps que disposava l'allistament, la Junta de Govern va sol·licitar a la ciutat de Cartagena armament i municions per a dos mil homes. Uns dies després Cartagena lliurava a la vila una remesa de mil fusells, vint-i-quatre mil cartutxos, catorze mil pedres foguera, quinze mil barrils i una capsa que contenia beines de baionetes. Part de l'enviament seria remés al seu torn al punt d'Almansa a petició del General de l'exèrcit valencià D. Pedro González de Llanos.[33]

A principis del mes de juliol, dins del pla de defensa de la vila que es dissenyaria aleshores i que més avant relatarem, la Junta de Govern tornaria a sol·licitar armament i municions, tant a la ciutat de Cartagena com a la Junta Governativa d'Alacant.[34]

3.2.1.3. L'activitat econòmica

En aquest terreny la Junta de Govern de la vila il·licitana va seguir dues línies d'actuació. D'una banda, d'acord amb les pautes que li marcava la Junta Suprema de Govern del Regne, va reunir en un mateix dipòsit tots els diners públics que hi havia en la vila, per així fer front a qualsevol tipus de compromís que es podria presentar en temps de guerra. D'altra va realitzar diverses peticions als veïns més acabalats de la població, als qui sol·licitava la seua contribució del tipus que fóra davant de la situació tan crítica que es presentava.

En el seu intent de racionalitzar l'esforç de la guerra, la primera mesura que va prendre l'Ajuntament il·licità i posteriorment la Junta de Govern va ser reunir en una mateixa mà tots els cabals públics existents en la població. Per a això, va sol·licitar al majordom de propis i arbitris de la vila, al del dipòsit de grans, al del fornatge del comú i al de saladures, que presentaren diàriament relació de les respectives quantitats que tenien en el seu poder pertanyents a tals rams. Així mateix, es demanava al president que fera el mateix quant als fons de propis i arbitris de l'Ajuntament Econòmic de la Universitat de Sant Joan, del seu dipòsit de grans, de la clavaria, de la séquia de Marchena i de qualsevol altre cabal públic.[35]

[32] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 7 i 8 de juliol de 1808.

[33] AME, Llibre b/126, Junta de govern dels dies 30 de maig, 4 i 8 de juny de 1808.

[34] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 29 de juny i 1 de juliol de 1808.

[35] La mesura havia estat proposta per D. Benito Ruíz i Arias, i imaginem que d'acord amb el plec que havia lliurat i que remetia l'Excel·lentíssim Senyor Capità General i la Junta de Govern del Regne. AME, *Llibre de Capitols de l'any 1808*, Capítol Ordinari de Govern de 28 de maig de 1808.

Amb aquests cabals serien també segrestats els resultants de la real loteria, tabacs i rendes annexes, casa santa, redempció de captius, administració de la Nostra Senyora de l'Assumpció, el nové, les butlles de la Santa Croada, el dret l'aiguardent, la caixa d'amortització, les herències transversals i el tres per cent amb el dipòsit actual, mont de pietat de la Universitat de Sant Joan, Administració de Pobres, Administració de Correus i qualsevol altre fons del qual tinguera notícia la Junta.[36]

Uns dies més tard d'adoptar els anteriors acords, la junta comissionaria dues persones a fi que formaren comptes formals, amb càrrec i data, dels dipositaris de la clavaria de la séquia Major de la vila i de la séquia de Marxena de la Universitat de Sant Joan, de les contribucions de sal, vi i camins, pertanyents a l'any anterior. Exhortava també a aquells que havien tingut a càrrec seu altres recaptacions que les posaren de manifest si existien diners corresponents als esmentats fons, quin era el seu import i en poder de quines persones es trobava. En la mateixa sessió disposava que passara als dipositaris dels cabals segrestats la quantitat existent de les obres piadoses i la que tingueren els arrendadors del tres per cent i el dret de l'aiguardent.[37]

El zel de la Junta de Govern de la vila va ser tal que va arribar a demanar al Bisbe d'Oriola que tornara la quantitat de dos mil lliures o el que quedara d'aquestes, que havien sigut extretes dels fons de l'Administració de la Mare de Déu de l'Assumpció.[38] Al mateix temps que cridava a l'allistament de tots els naturals de la fidel població, la Junta exhortava els cavallers i la resta de persones benestants de la vila perquè contribuïren, setmanal o mensualment amb les quantitats on arribaren les seues forces, a fi de mantenir el fons destinat a la subsistència de l'exèrcit del regne.[39] A més, la Junta va designar diversos capellans perquè feren el mateix entre els veïns de la seua parròquia; també havien de ser receptors dels oferiments efectius que es realitzaren en cadascuna de les seues parròquies.[40] Per la seua banda, la Junta Suprema del Regne, amb data de 29 de maig de 1808, manava admetre les ofertes espontànies i gratuïtes que es volgueren fer per a mantenir l'exèrcit valencià.[41]

No podem deixar aquest apartat sense fer referència a la quantitat que va correspondre a la vila per participar en el pagament del préstec forçós de quaranta milions de reals destinats a satisfer les despeses de l'exèrcit.[42] Una quantitat que ascendia a set-cents cinc mil cinquanta-sis reals de billó amb la qual la Junta no va estar molt d'acord, a pesar d'ordenar el seu repartiment, com així li ho va fer

[36] Com a depositaris d'aquests fons van ser nomenats D. Leonardo Antón i D. José Bru. Així mateix, alguns dels fons segrestats van haver de ser tornats com va ser el de Duanes d'Alacant o el del paper segellat. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 30 de maig, 13 i 30 de juny de 1808.

[37] La funció de comissionats va recaure en les persones de D. Tomás Pomares i D. Jerónimo Ruíz. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 9 de juny de 1808.

[38] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 8 i 12 de juny de 1808.

[39] «Mentre romanguen tan crítiques circumstàncies i que comparegueu al tercer dia a dites cases capitulares amb la respectiva oferta que faran davant la pròpia Junta que ho farà constar en deguda forma», AME, Llibre b/126, Edicte publicat el 31 de maig de 1808.

[40] El comte d'Altamira donaria 4.000 reals de velló, D. Benito Santicilia aportaria 2.000, la baronessa d'Antella, a través del seu apoderat, oferí 450 reals de velló i D. Francisco Vidal, 600. AME, Llibre b/126, Junta de govern dels dies 9 i 12 de juny de 1808.

[41] La Junta va manar publicar el ban i va ordenar que es fera saber a la Suprema el nomenament que es va fer dels capellans com a receptors de dits lliuraments, així com també, d'altres nomenaments. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 10 de juny de 1808.

[42] Vereda del cavaller corregidor del Partit de 20 de juny de 1808, que acompanyava una ordre superior de la Junta Suprema de València, tractada en la Junta de govern de 22 de juny de 1808 (AME, Llibre b/126).

saber, en un primer moment al Corregidor del Partit i posteriorment a la Suprema Junta d'Hisenda.

A la Junta de la vila il·licitana la quota que li va correspondre li va semblar desorbitada, sobretot si es comparava amb el que havia recaigut a altres llocs com era el cas de la Universitat de Monfort. Per això, no va dubtar a remetre un ofici al corregidor del partit en el qual li preguntava si la quantitat assignada a la vila podia haver sigut fruit d'una equivocació. Justificaven la seua afirmació en el fet que si a la Universitat de Monfort li havia correspost una quota de cinc mil lliures amb una sisena part de la població menor que la de la vila, a aquesta, en una relació proporcional, li hauria recaigut, poc més poc menys, unes trenta mil. Continuava la seua exposició reconeixent que a pesar que la població de la vila era de les més elevades del Partit de Xixona, inclosa aquesta, un bon nombre dels seus veïns, per no dir la major part, eren jornalers, els quals estaven exemptes de pagament. Desconeixem si hi hagué resposta del Corregidor del Partit.

El 10 de juliol de 1808 rebia la Junta un despatx de vereda que comprenia dues ordres. Una d'aquestes procedia de la Suprema Junta d'Hisenda i s'hi disposava que els pobles acudiren a pagar la quota que els corresponia dels quaranta milions. Això va portar a la Junta a elevar una consulta i petició a l'òrgan remitent de dita ordre. En el seu ofici se li feia saber que la vila il·licitana comptava amb un número important de jornalers entre els seus veïns, els quals no havien de computar-se per a la contribució de tal impost. A això, se li afegia el gran número d'individus del cos de nobles i benestants hisendats i particulars que tenien el seu domicili en la ciutat de València i que, d'acord amb l'ordre superior, tampoc havien de computar-se. Per tot això, demanava a l'òrgan a què elevava las seua consulta i queixa la disminució de la quota que li havia recaigut, sense perjudici de continuar amb el seu cobrament.[43] Tampoc tenim coneixement que es rebera resposta de la Suprema Junta d'Hisenda pel que fa al cas.

3.2.1.4, L'establiment de plans de defensa

A mesura que l'amenaça d'una possible invasió de l'exèrcit francés era patent, la preocupació per fer front al mateix i defendre's de l'invasor creixia. Així es posava de manifest en la correspondència que circulava en els primers dies del mes de juliol entre les Juntes de Govern i Justícies de les poblacions limítrofes a la vila d'Elx. Això va portar a la Junta de Govern de la vila a proposar i elaborar dos plans de defensa. Un amb simultaneïtat amb les Juntes de Govern i Justícies de les poblacions pròximes i altre per a la defensa de la pròpia vila en el cas que les tropes franceses arribaren fins a les seues portes.

[43] AME, Llibre b/126, Junta de govern dels dies 22, 25, 10 i 12 de juliol de 1808.

Pla de defensa interior

El 29 de juny de 1808, en la sessió de la Junta de Govern, el diputat del comú D. Francisco Rodríguez i fra Jaime Muñoz, vicari del convent de la Mercé, van proposar als membres de la Junta que adoptaren una sèrie de disposicions que permeteren armar i ordenar el veïnat per a així defendre's de qualsevol atac que feren els francesos en el territori. Sentida l'exposició la Junta va adoptar el seu primer pla de defensa interior que consistia en:

- L'allistament de totes les persones honrades aptes per a prendre les armes, sense distinció d'edat ni de classe.
- La confecció d'una relació de totes les armes, prohibides i no prohibides, i instruments ofensius i defensius, com ara, pales, destrals, piques, etc.
- La realització d'un cens de tots els cavalls i egües, per a ser muntats pels subjectes aptes.
- El nomenament de caps que comandaren els allistaments.
- La petició a la ciutat d'Alacant i Cartagena de fusells i la resta d'armes per a armar a aquells que no tingueren i proveir a tots dels cartutxos adients. Aquestes armes haurien de ser dipositades en mans dels caps nomenats, els quals serien els responsables de repartir-les en casos urgents entre els subjectes que no tingueren i així s'haguera fet constar en l'allistament. Aquests caps també procurarien que la majoria dels allistats s'anaren ensinistrant en l'ús de l'armament.
- Disposar vigilància integrada per religiosos i eclesiàstics, en les entrades i obertures de la vila, amb les seues oportunes ordres per a impedir l'entrada d'espies i subjectes sospitosos.
- La petició a la ciutat d'Alacant de tres o quatre canons amb dos artillers per a cada canó. Aquests serien els encarregats d'instruir els paisans que necessitaren per al maneig dels canons, els quals s'ubicarien en les entrades principals de la vila. Havien de proveir-se de la pólvora i la resta de munició adient.

La junta comissionaria D. Francisco Rodríguez perquè accedira a la ciutat d'Alacant, amb ofici formal per al senyor Governador i Junta de Govern de dita ciutat, en el qual sol·licitava trenta arroves de pólvora, mil fusells, bales de tres quarts —la porció que es poguera—, quatre canons amb els efectes i metralles corresponents i dos artillers destres en aquestes armes.[44]

Per a evitar l'entrada i estada lliure en la vila de persones sospitoses de traïció que pogueren inquietar la llibertat dels honrats veïns, es va

[44] La Junta de Govern d'Alacant lliuraria al comissionat de la vila setze arroves de pólvora, vuit de bales de calibre curt, les quals van quedar depositades en el quarter de la vila per disposició del Comandant d'armes, dos obusos i un canó de a quatre.

establir per part de la Junta la disposició de guàrdies en les entrades públiques. Les entrades no serien altres que la Porta d'Alacant, la de la Plaça del Pont, i en la Universitat de Sant Joan, l'entrada del camí del Molar en el punt de l'hort anomenat de Box. Les guàrdies estarien integrades per un sacerdot i dos paisans. Les sues funcions eren examinar minuciosament la classe i el destí de tot foraster que entrara i eixira de la vila, i la presentació davant de la Junta o el seu president d'aquells que jutjaren sospitosos o vingueren sense passaport.[45] Davant de la sospita que es tenia, que en hores nocturnes entraven a la vila forasters sense que poguera saber-se qui eren, es va disposar que els porters continuaren alternativament, tan de dia com de nit, i es rellevaren al toc d'oració primera, a poqueta nit, i es doblegara la quantitat de guàrdies, de dues a quatre en cada porta.[46] Altra de les mesures adoptades per a evitar la presència de gents forasteres en la vila va ser la suspensió de la representació del Misteri de l'Assumpció que la vila acostumava celebrar cada any.[47]

El recel que manifestava la Junta Governativa de Múrcia a la d'Oriola davant la possibilitat que per la zona de la ciutat de Múrcia poguera destacar-se alguna facció de l'exèrcit francés i envair els pobles del regne, va fer que la Junta de la vila il·licitana formara vuit companyies de reserva, de cent cinquanta homes cadascuna. Com a cap principal es va nomenar D. Jerónimo Martín Cortés, Coronel de l'exèrcit i Comandant d'armes de la vila, amb els seus respectius capitans, tinents i la resta de subalterns.[48]

Mentre es duia a terme la formació d'aquestes companyies, l'advocat D. Tomás Aracil, membre de la Junta i tinent de la primera companyia, va exposar a la Junta una sèrie de reflexions que foren acceptades per aquesta i passarien a complementar el pla de defensa de la població.

Si l'objecte del pla de defensa era proporcionar una defensa de resistència ofensiva fins on arribaren les forces de la població en cas de la presència de l'enemic, fins a l'extrem d'eixir a la seua trobada, calia segons l'advocat D. Tomás Aracil, aprovar una sèrie de mesures que vingueren a completar les ja adoptades. La primera era tapar totes les boques dels carrers d'entrades i eixides que circumdaven la població deixant per al pas i trànsit de forasters les de les portes d'Alacant i Oriola. La segona es referia a comissionar una persona que anara a la ciutat de Cartagena i que exigira a la seua Junta de Govern l'auxili

[45] La Junta va nomenar D. Antonio Sansano, advocat dels Reials Consells, per al govern i nomenament dels paisans que diàriament havien de fer el servei en les entrades, passant al seu torn encàrrec al senyor vicari forà en què als eclesiàstics i als reverends pares el comanador de la Mercé i el guardià de Sant Josep, pel respectiu als seus súbdits. Així mateix, passava ofici als senyors de l'Ajuntament de la Universitat de Sant Joan, als quals els lliurava de nomenar els guàrdies per a l'entrada del camí del Molar. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 29 de juny de 1808.

[46] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 2 de juliol de 1808.

[47] «En atenció que per les actuals circumstàncies no és convenient la reunió de gents foranes amb motiu de les festes i funcions públiques, sinó que cal evitar-ho en la mesura que es puga, s'acorda se suspenga per aquest any la funció que aquesta vila acostuma a celebrar anualment a la nostra patrona i senyora de l'Assumpció, pel que fa a la representació del seu misteri, reduint-la únicament a la missa i al sermó amb processó i vestuari». AME, Llibre b/126, Junta de govern de 12 de juliol de 1808.

[48] En dit nomenament es va tractar de guardar la proporció entre els subjectes de distinció i els de perícia, havent-se lliurat per a tal efecte a cada un dels capitans la llista que els correspondria, així com els subalterns i veïns que han d'afegir-se. En la junta que tractem i consultem, la de 30 de juny de 1808, apareix la relació de noms d'aquests capitans, tinents i de la resta de subalterns que integren les vuit companyies (AME, Llibre b/126).

amb el lliurament de deu o dotze canons de calibre vuit, setze, o el que la Junta estimara millor, amb la corresponent munició, a l'objecte de situar-los en els paratges més adequats. Considerava D. Tomás Aracil que cas de no aconseguir aquest armament, era del tot inútil la formació de les companyies, sobretot, si la creació es limitava al govern interior del poble, el qual no ho demanava en eixe moment per la notòria quietud i assossec que s'observava entre els veïns i que suposava realitzar un treball que cap o pocs efectes produïa al veïnat, a més dels destorbs que patien amb els actes de presentació i la consegüent pèrdua dels jornals. En cas que la Junta de Govern de Cartagena no prestara l'ajuda sol·licitada demandava a la de la vila il·licitana que remetera un ofici per a aconseguir els canons de la costa marítima per al mateix objectiu.[49]

Finalment, ja que fins el moment de la seua exposició no s'havia obtingut cap resultat, pel que feia a l'allistament d'escopetes o fusells, a pesar de la seua publicació en ban, l'advocat proposava que es comissionaren persones, que repartides pels barris, examinaren les cases habitades de la població a fi de comprovar l'existència d'armes i realitzar un inventari per a adoptar les providències que més convingueren. Acabada l'exposició de D. Tomás Aracil, el diputat del comú D. Francisco Rodríguez, va proposar a la Junta que, per al mateix fi de la defensa, li semblava convenient despatxar oficis i ordres, perquè el cavaller governador del castell de Santa Pola i el capità de la costa marítima del districte lliuraren a la vila els canons que pogueren i que es presentaren els pràctics i artillers que es necessitaren per al maneig d'aquests i dels que ja hi havia.[50]

Tal com va ocórrer a l'hora de realitzar l'allistament de veïns, la Junta de Govern de la vila no ho va tenir gens fàcil per a posar en pràctica el pla de defensa interior. Quatre dies després d'haver sigut aprovat, la Junta hagué de comissionar un dels capitans, i el dotà de totes les facultats, perquè posara en pràctica l'organització de les vuit companyies de reserva, ja que, fins aqueix moment no s'havia realitzat.[51]

De la mateixa manera, i en el terreny de la consecució d'armes que dies arrere havia proposat D. Tomás Aracil, la Junta va haver de recórrer al pare guardià del convent de Sant Josep i a altres veïns i capellans de les diferents parròquies de la vila perquè realitzaren per tot el terme municipal la sol·licitud d'armes sobrants. Així les autoritats manaven al pare guardià de Sant Josep que nomenara a vint-i-dos religiosos, un per a cada partida, que acompanyats del seu diputat exigiren a cada veí les armes de foc que sobraren, i deixaren una a cada home apte per al seu maneig i donaren la resta al diputat de la partida que seria l'encarregat de presentar-les a la Junta amb

[49] La Junta de Govern de la ciutat de Cartagena remetia un ofici a la de la vila elxana en què li posava de manifest la seua impossibilitat d'auxiliar-la amb les armes sol·licitades. Únicament li va facilitar una porció de pólvora i bales. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 7 i 9 de juliol de 1808.

[50] La Junta va presentar les seues reserves davant d'aquesta exposició i la va deixar pendent fins saber els resultats del comissionat enviat a la ciutat de Cartagena. No obstant això, D. Francisco Andrés i Vaillo de Llanos, capità de les torres de la costa marítima, va contestar a la Junta que no tenia facultats per a disposar dels canons de les torres, tal com li va sol·licitar aquest per correu. AME, Llibre b/126, Junta de govern d'1 i 13 de juliol de 1808.

[51] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 4 de juliol de 1808.

la relació del propietaris de cadascuna. Respecte de la vila la Junta va nomenar D. Ramón Pascual, D. Vicente Mira, D. José Beltrán, D. Joaquín Pérez, el pare Francisco Sans, el pare Jaime Muñoz, el pare Ramón Boix, perquè practicaren el reconeixement proposat i exigiren les armes de foc sobrants distribuïts pels diferents barris de la vila i acompanyats amb subjectes aptes.[52]

El 9 de juliol de 1808, D. Tomás Aracil en una exposició a la Junta posava de manifest que a penes s'havia rebut ajuda de la ciutat de Cartagena i que a pesar d'haver sigut comissionats una sèrie d'individus per a recollir les armes sobrants, aquest encàrrec encara no s'havia dut a terme.

Finalment, per a la fortificació adient del poble a l'hora de defendre's de qualsevol atac enemic, la Junta va adoptar un pla format per D. Pedro Buck i Odonell, del que desconeixem el seu contingut per no trobar-se en la documentació estudiada. La veritat és que es va comissionar el regidor d'obres de la vila perquè recorreguera tots els punts a fortificar i fera valoració de les despeses que suposava. De la mateixa manera, la Junta va nomenar el coronel D. Jerónimo Martín Cortés, a fi que fera el mateix respecte dels punts de defensa de l'exterior de la vila, açò és, reconeixement del terreny i relació exacta de les obres necessàries. Per a aquests punts de defensa tenia la vila cinc peces d'artilleria amb la seua corresponent munició. Pel que fa a les vuit companyies que s'estaven formant per a la defensa del domicili, la Junta disposava que es compongueren dels veïns hàbils per a la guerra, que hagueren manifestat tenir armes.[53]

Pla de defensa exterior

L'intercanvi de correspondència entre les diferents Juntes i Justícies dels pobles limítrofs a la vila d'Elx va ser abundant a finals del mes de juny i primers dies del mes de juliol de l'any 1808. Es posava de manifest la preocupació de les autoritats per l'amenaça, cada vegada més real, d'una invasió de les tropes franceses i de la necessitat d'establir un pla estratègic contra el francés i d'auxili mutu.[54]

En un primer moment aquest pla consistia a establir una comunicació oberta i fluïda entre totes les juntes per a conéixer qualsevol novetat que sorgira en relació amb l'enemic. Posteriorment, i a mesura que la vinguda de les tropes franceses era una realitat, es va passar a establir un pla de defensa comuna que contemplara el desplaçament de persones armades a aquells punts prèviament fixats.

El dia 2 de juliol la Justícia i Junta de Govern de la vila d'Elx van proposar a totes les Justícies i Juntes de Govern dels pobles d'Asp, Monfort, Novelda, Elda, Petrer, Sax i Monòver un pla de defensa comuna. Considerava l'autoritat de la vila il·licitana que convenia que

[52] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 5 de juliol de 1808.

[53] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 9 de juliol de 1808.

[54] De la lectura d'aquesta correspondència podem saber com les tropes franceses van intentar entrar el 28 de juny a la ciutat de València, van ser rebutjades i es van trobar a l'altre costat del riu Xúquer. Aquestes tropes creuarien el riu pel gual que hi ha als voltants d'Antella en la nit de l'1 de juliol. Amb data de 2 de juliol, des de la Font de la Figuera, passà un ofici de poble en poble —Villena, Saix, Elda, Novelda, Asp i Elx— en què es demanà l'enviament immediat de tota la gent que es poguera armar al Port d'Almansa per a detenir els enemics francesos que estaven arribant i que es trobaven a Canals. En la matinada del 3 de juliol uns dos mil francesos i dos-cents cavalls van passar el port d'Almansa i van entrar sobre les set del matí sense cap oposició. AME, Llibre b/126, Correspondència de les diverses Juntes de Govern.

tots aquests pobles estigueren armats i es reuniren per a la defensa i rebuig de l'enemic cas d'una invasió. Per a tal fi la Junta il·licitana havia manat formar diverses companyies d'homes armats i en particular una amb els millors caçadors. Per això, proposava a les autoritats d'aquests pobles que feren el mateix. Açò és, que triaren els millors caçadors dels seus respectius termes i que els armaren, perquè, al primer avís que tingueren de qualsevol invasió es reuniren tots en el punt més convenient per a fer una defensa comuna. La proposta va ser acceptada per tots els pobles.[55]

Desconeixem si aquest pla es completava amb la fortificació d'una sèrie de punts estratègics localitzats en les proximitats dels pobles a què anava dirigit. La veritat és que en un ofici dirigit des de Crevillent al president de la Junta de Govern d'Elx es feia menció a un projecte de defensa acordat entre les sis viles de la nostra zona. Aquest es reduïa a fortificar una sèrie de punts com eren, la Torreta del Clou, el Toll de Doménec o Santa Bàrbara de Petrer, el Tossal de Valimar a Monòver i, tal vegada, el punt de la Posada dels Trencats.[56]

3.2.2. La Junta de Govern i la tranquil·litat pública

A pesar dels esforços realitzats, primer pel consell il·licità i posteriorment per la Junta de Govern de la vila, en un intent de mantenir la tranquil·litat pública, en més d'una ocasió les autoritats locals es van veure desbordades pels esdeveniments i van haver de cedir a la pressió dels veïns. Al llarg de la seua gerència la Junta de Govern de la vila il·licitana va haver de fer front a dos episodis violents que va posar en dubte la seua capacitat de reacció, i per què no dir-ho, la seua autoritat.

Des que les autoritats locals van tenir coneixement de l'alçament del poble de Madrid a través d'un despatx de vereda remés pel corregidor del partit,[57] es van esforçar per mantenir la tranquil·litat pública, seguint sempre les pautes marcades. Aquestes no eren altres que la convocatòria o nova formació de les companyies d'homes honrats i armats que ja havien sigut manades crear pel Capità General del Regne en els anys 1801 i 1802.

L'encàrrec que se'ls va donar era realitzar rondes nocturnes i diürnes a fi de no permetre que cap persona portara armes blanques prohibides i de les de foc, tan sols les permeses; evitar rogles o converssacions sedicioses, procurar impedir la concurrència de molts homes en els carrers i places, tavernes, forns i la resta de llocs públics on solien reunir-se les gents i, en aquest cas, separar-los amb prudència sempre que el nombre fóra superior al de tres. Tot això havia de ser realitzat, sempre que les circumstàncies ho permeteren, amb suavitat, sense exasperar amb violència inoportuna, ni incomodar els veïns.

[55] AME, Llibre b/126, Ofici remés per la Justícia i la Junta de Govern d'Elx als justícies dels pobles que apareixen al marge.

[56] Ofici que des de Crevillent es dirigí al president de la Junta de Govern de la vila d'Elx, de data 10 de juliol, i que dóna resposta al remés per la vila amb data de 6 de juliol (AME, Llibre b/126).

[57] Si ens ajustem a les fonts consultades podem afirmar que la vila elxana va tenir coneixement de l'alçament del poble de Madrid el 20 de maig de 1808.

En el mateix despatx de vereda s'encarregava als justícies del partit que procuraren contenir i reprimir, amb tots els mitjans que tingueren al seu abast, tot motí o sublevació que s'haguera iniciat o es temera que anara a produir-se.[58]

El 24 de maig de 1808 els alcaldes major i ordinaris de la vila es reuniren en les cases capitulars amb l'objecte de convocar les companyies d'homes honrats que es van formar l'any 1801. Després de l'estudi de l'expedient de formació van comprovar com era d'impossible reunir a aquests, atés que, una bona part havia mort, altres estaven impossibilitats i la majoria tenien la seua residència fora de la vila. Per tot això, van optar per formar novament tres companyies compostes per un total de cent vuitanta-una persones. Cada companyia estava integrada per cinc esquadres. Al front de cadascuna de les companyies es trobaven dos comandants pertanyents a l'estat noble. Cadascuna de les esquadres comptava amb un caporal, lloc que ocupava un advocat i un escrivà. Així, van ser nomenats com a comandants de cadascuna de les companyies, D. Joaquín Perpiñán de Sarabia i D. Francisco Xavier Sarabia, per a la primera; D. Manuel Urtasun i D. Francisco Antonio Agulló, en la segona; i D. Francisco Pascual Andrés i D. Ramón Miralles, per a la tercera. Van ser convocades en les cases capitulars a les quatre de la vesprada del dia 25 de maig de 1808. L'objecte no era un altre que donar a conéixer a tots els seus integrants el motiu i propòsit de la seua formació, les ordres d'on partien, la companyia i esquadra a què pertanyien cadascun dels cridats i ordenar que s'iniciaren les rondes de vigilància des del mateix moment de la convocatòria. A penes havien iniciat la seua missió els esdeveniments que es van viure en la vila en la vesprada del 26 de maig i que hem tractat anteriorment ja van desbordar aquestes companyies, acabades de crear, i les pròpies autoritats.

Altra de les mesures que es van adoptar en un intent de mantenir l'ordre social va ser arreplegar tots els diaris que es van publicar en la vila i cort de Madrid i que circulaven per tot el regne i cremar-los públicament, perquè la Junta els considerava sediciosos i subversius.[59] També s'ordenava a l'administrador de correus que requisara les cartes adreçades als particulars francesos i gasetes que vingueren des de Madrid. Amb aquestes mesures i, complint amb allò ordenat per la Suprema Junta del Regne, la Junta de Govern de la vila va manar confiscar tots els béns, efectes i llibres que pertanyien als francesos domiciliats en la vila. També acordava que foren assegurats en les presons de la fortalesa del palau, tant els francesos domiciliats en la vila com aquells que es trobaren en ella.[60] Per les fonts que estem tractant sabem que van ser practicades al menys quatre detencions, encara que un estudi més profund de l'expedient que va ser incoat

[58] També s'encarregava a la justícia de la vila la protecció dels francesos i dels seus béns, tant dels que residien a la vila com dels transeünts. AME, *Expediente formado por la real Justicia de esta villa, en virtud de orden superior, para la formación de tres compañías de hombres armados y honrados de esta villa. Año 1808.*

[59] Per a tal fi va ser publicat un ban en què s'ordenava a tots aquells particulars que tingueren en el seu poder tals papers que els presentaren al secretari de la Junta. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 9 i 11 de juny de 1808.

[60] Per a un estudi més profund dels embargaments i detencions que es van practicar als francesos assentats a la vila vegeu l'expedient 53-10 de l'AME.

per a practicar l'embargament dels béns dels francesos residents en la vila ens permetrà conèixer, sense cap dubte, noves dades.[61]

Havien transcorregut dos dies des que la Junta va començar el seu govern quan van haver de fer front al primer dels episodis amb l'actuació del qual va deixar entreveure la seua debilitat i ambigüitat amb què d'ara en avant tractaria els esdeveniments relacionats amb l'ordre social.

A les deu de la nit del 31 de maig de 1808 la Junta de Govern va ser convocada amb motiu de la detenció d'un individu, que va resultar ser el marqués d'Algorfa, duta a terme per una colla de mossos armats, veïns de la vila, aliens a la Junta i a les companyies.

A aquesta part del poble hi havia arribat la notícia que des de feia diversos dies, en un caseriu de camp de la partida de Vall Verda, propietat del marqués d'Arneva, es trobava un individu que havia arribat des de València amb el marqués i al qual li estaven subministrant queviures des de la població. Com eren coneixedors que el marqués d'Arneva es trobava pres o segrestat en la ciutat d'Oriola, donat el conflicte en què es trobava immersa la pàtria i tenint present el ban publicat en la ciutat de València, amb tots aquests antecedents, aquest individu els va semblar sospitós de no ser un bon patrici.

Sense posar aquests fets en coneixement de les autoritats, els veïns van decidir armar-se amb trabucs, escopetes i pistoles i desplaçar-se a la partida de la Vall Verda. En la contornada de la casa de camp van trobar el sospitós i a pesar de ser reconegut per un dels membres de la partida com el marqués d'Algorfa, el van tirar a terra, el van detenir, el van traslladar a la vila d'Elx i el van presentar davant de la Junta de Govern. Malgrat l'abús comés per aquest grup de veïns, les autoritats reunides, lluny de castigar el seu comportament que incomplia tot allò disposat per la Junta, va optar per ordenar l'arrest del detingut i elevar consulta a la Suprema Junta del Regne.[62]

La Junta de Govern de la vila va justificar la tebiesa de la seua actuació a la Junta Suprema, respecte de la conducta dels veïns, manifestant que no va semblar convenient castigar els mossos, a pesar de reconéixer el seu abús, perquè estaven molt agitats amb els esdeveniments. Potser la por al poble, recordant els successos de la Revolució Francesa i els recents esdeveniments viscuts en les ciutats de Cartagena i València els va fer actuar d'aquesta manera.[63] L'absència de castic per a aquells que s'havien pres la justícia per la seua mà serviria per a reforçar aquest tipus d'actes, com es va demostrar després amb els esdeveniments que es van viure a mitjans del mes de juny.

La incertesa que es vivia en la vila il·licitana des què es va declarar la guerra al francés i l'amenaça d'una molt possible invasió de les tropes franceses es va traduir en una permanent inquietud en els habitants de la

[61] La mesura acordada va ser publicada en un ban i en aquest es posava en coneixement del comú que tota persona que retinguera en el seu poder o sapiguera la situació de béns, llibres i efectes pertanyents als francesos, ho hauria d'informar a la Junta, sota la pena de confiscació dels seus propis béns. El ban va ser publicat el 10 de juny de 1808 pel pregoner en els llocs acostumats. AME, Llibre b/ 126, Junta de govern de 9 i 11 de juny de 1808.

[62] La Junta Suprema del Regne contestà a la Justícia d'Elx que no es molestara el marqués i declarava a aquest per fidel, lleial i bon servidor del rei i de la pàtria, i que prendria com a atemptat el fet del seu empresonament; per últim demanava que s'alçara l'arrest decretat per la Junta. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 31 de maig i 12 de juny de 1808.

[63] A. MOLINER, *op. cit.*, p. 88. També Emilio LA PARRA, *El Regente Gabriel Ciscar Ciencia y revolucinó en la España romántica*, Compañía Literaria, Madrid, 1995, p 135 i s.

vila. Si ens ajustem a les fonts consultades podem imaginar-nos l'ambient que hi havia. Els carrers apareixien al matí ocupats per grups de persones ocioses que havien abandonat les seues tasques, que hi deambulaven i es reunien en colles manifestant, a vegades, la seua disconformitat amb les mesures preses per les autoritats. En una situació com la descrita, qualsevol rumor per insignificant que fóra, encara que no sense intenció,[64] podia convertir-se en un detonant que donara lloc a episodis de certa violència.

Un episodi d'aquest tipus, el segon a què la Junta s'anava a enfrontar, va tenir lloc en la població a mitjan mes de juny.[65] Les convulsions que es van viure tindrien com a resultat la detenció, en primera instància, d'un dels capitostos que les dirigien, i posteriorment, la d'alguns dels membres que formaven part de la Junta de Govern de la vila.

En aquells dies es va estendre el rumor en els paratges públics que, tant en el caseriu de Santa Pola com en la mateixa població, hi havia uns individus que havien traït la pàtria. La notícia va arribar a l'orella de les autoritats amb la pretensió que obraren per ells mateixos i tallar el cap als traïdors. Davant de tan greu acusació i l'amenaça que això suposava —que el poble tornara a prendre's la justícia per la seua mà— la Junta de Govern va manar cridar a l'individu a qui se l'havia sentit dir tals manifestacions. Aquest va resultar ser el mosso de 25 anys d'edat Juan Martí, fill del cirurgià titular de la vila. Pel jove es va saber que segons els veïns el nombre de traïdors era de vuit. Un resident en el caseriu de Santa Pola anomenat Francisco Molina de Borrega i els set restants veïns de la vila. D'aquests últims únicament sabia el nom de quatre i eren Pascual Soler, Joaquín Román, el roig de Bru anomenat José i Francisco Antonio Agulló.[66]

Quan es va escoltar el relat del mosso i vista l'escissió que es va crear al si de la Junta respecte al que s'havia de fer amb el jove, el seu president va prendre dues decisions. En primer lloc va nomenar un jutge per al seguiment de la causa amb la intervenció d'altres membres de la Junta, nomenament que va recaure en la persona de l'alcalde D. Francisco Sánchez, acompanyat de D. Jerónimo Martín Cortés i D. Carlos Manuel de Gracia. Aquesta decisió no va estar exempta de polèmica per l'opinió que, des del principi mantenien els nomenats i que va ser l'objecte de l'escissió. I en segon lloc la retenció incomunicada de Juan Martí en una de les habitacions de les cases capitulars.[67]

[64] Nicolás Semperc vei de la vila i un dels testimonis del rumor estés en la vila i que a continuació relatarem ja va convenir públicament amb el mosso a qui ho estava contant que «eren temps de venjança els que s' estaven vivint».

[65] Els esdeveniments van començar el 17 de juny i van tenir desbordades les autoritats fins al 24 de juny de 1808.

[66] Per les respostes donades pel mosso a les preguntes formulades per les autoritats sabem que allò que va relatar el segon ho havia sentit dir al común de gents entre les quals es trobaven Tomás Pomares, conegut pel «Vellet», i Carlos Bonet. AME., Llibre b/126, Junta de govern de 17 de juny de 1808. També ens crida l'atenció el fet que hagen estat acusats de traïció D. José Bru i Martínez i D. Francisco Antonio Agulló, dos representants dels nous propietaris enriquits i fidels defensors, sobretot l'últim, de la Constitució de 1812 i implicats i compromesos, ells i els seus descendents, amb la revolució liberal. Veg. P. Ruiz Torres, *Señores y propietarios cambio social en el sur del País Valenciano: 1650-1850*, Institució Afons el Magnànim, València, 1981, p. 360-366; també Joaquim Serrano i Jaén, *De Patricis a Burgesos (Les transformacions d'una oligarquia terratinent; 1600-1855)*, Institut de Cultura «Juan Gil Albert», Alacant, 1995, p. 187 i s.

[67] Al voltant d'allò que va manifestar el mosso van sorgir dues opinions. L'encapçalada per D. Francisco Sánchez i recolzada per D. Jerónimo Martín Cortes, D. Benito Ruiz, D. Leonardo Antón, D. Carlos Manuel de Gracia i D. Joaquín Perpiñán, que eren partidaris de la detenció i arrest incomunicat en la presó del mosso. I l'encapçalada por D. Antonio Botella i seguida per D. Carlos Bru, D. Manuel Urtsun, D. Antonio Valero, D. José Granes i D. Manuel Antón, els quals no trobaven en allò que havia relatat el mosso motius suficients per a la seua detenció. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 17 de juny de 1808.

Dos dies després, un nombre considerable de mossos van acudir a les cases capitulars i quan es trobaven reunits els vocals en junta de govern van irrompre en la sessió i van sol·licitar l'excarceració i la llibertat de Juan Martí, i s'imposaren a les autoritats.[68] Van posar en llibertat el mosso retingut. Van donar per sospitós tot allò que s'havia fet fins aqueix moment. Van recusar i separar els jutges i l'escrivà que es feien càrrec del cas i van nomenar altres en el seu lloc.[69] L'esdeveniment va desautoritzar i va desbordar la Junta qui acataria tot allò que havia estat disposat pels mossos. La justificació que va donar a la seua actuació va ser evitar conseqüències funestes i contribuir a la pacificació dels ànims que veien tan esvalotats.

L'esmentat episodi va arribar al moment més crític quan un dels acusats pel poble, en contra d'allò que s'havia disposat per la Junta, va intentar absentar-se de la vila. Pel mosso que s'acabava de posar en llibertat es va saber que un dels acusats, l'advocat i alcalde primer ordinari D. Pascual Soler, tenia la pretensió d'absentar-se precipitadament del poble; el veïnat es va mostrar recelós per aquesta partida. La Junta, per a evitar que els ànims es crisparen, va manar que li feren arribar a l'alcalde primer que no era convenient que isquera de la vila davant de les circumstàncies que s'estaven vivint.

Per la seua banda, a D. Pascual Soler li havien arribat notícies que els mossos de la vila estaven projectant una conspiració contra la seua pròpia vida. La notícia li va fer prendre dues decisions. Per un costat va disposar en la seua casa un grup d'homes armats, per a la pròpia defensa, com ell mateix va reconéixer a la Junta («per a morir matant»). I per altre, va programar la seua marxa a la ciutat de València per a comunicar a la Junta Suprema el que estava ocorrent a la vila i que, segons la seua opinió, derivava de la Junta il·licitana que no havia posat en execució les ordres d'aquella. Concretament, pel que fa a dissipar els rogles i companyies d'homes en els carrers. Açò mateix ho donava a conéixer personalment D. Pascual Soler a la Junta en el matí del 19 de juny, moment després que s'haguera acordat informar l'alcalde de la conveniència de romandre en la població. Després de sentir l'exposició de l'alcalde primer els reunits en sessió van ser partidaris de fer-lo responsable del que ocorreguera amb els homes armats i de les conseqüències que es produïren cas que decidira anar-se'n.

En la vesprada del 29 de juny, es trobava la Junta reunida en les cases capitulars i van escoltar una gran commoció popular que es dirigia cap a la Plaça Major i que amb altes veus deia «ha de morir». Al mig de la multitud es trobava pres l'alcalde primer ordinari D. Pascual Soler, qui havia intentat fugir des de sa casa cap al camp on l'havien atrapat. Immediatament, per a evitar mals majors, quasi tots

[68] Els membres de la Junta, en un intent de tranquil·litzar els ànims, van manifestar als mossos que estaven revisant l'expedient i que en breu decretarien la llibertat de Juan Martí. No satisfets amb el que havia dit la Junta, els joves van insistir que la llibertat no havia de ser per disposició de la Junta, sinó pel fet que ells mateixos estaven resolts a donar-li-la a tota costa. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 19 de juny de 1808.

[69] Els jutges nomenats pels mossos van ser l'alcalde major D. Benito Ruiz, D. Ramón Miralles i D. Antonio Botella. Pel que fa a l'escrivà el van substituir per ser cosí germà de D. Pascual Soler i van nomenar en el seu lloc a D. Pascual Miralles. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 19 de juny de 1808.

els membres de la Junta reunits van baixar de les cases capitulars i van persuadir-los perquè no maltractaren al detingut. Així mateix van poder saber que la intenció de la multitud era deixar en la presó al detingut, cosa que així van fer amb la condescendència de les autoritats, van confiscar la clau i va ser custodiat per alguns dels integrants del populatxo.[70]

Després de la detenció de l'alcalde primer el populatxo va decidir fer el mateix amb la resta d'acusats. La situació se'ls havia anat totalment de les mans a les autoritats. Tal és així, que la Junta va acordar que alguns dels seus integrants en companyia de capellans isqueren pel poble per a exhortar i contenir la multitud. El resultat no va tardar a arribar, el poble demanava a canvi de la tranquil·litat que la Junta admetera a les seues sessions dos representants d'aquest en qualitat de participants. La Junta desitjosa d'aconseguir la tranquil·litat va accedir de manera immediata a les demandes. Els triats pel poble per a representar-los van ser fra Pedro Moliner i Juan Martí fill de Juan.[71]

En els dies posteriors van ficar a presó incomunicada, prèvia notificació emesa per la Junta en què se'ls donava un termini de vint-i-quatre hores, la resta d'acusats de traïció.[72] Alguns com Joaquín Romás o José Bru i Martínez temorosos per la seua vida van recórrer a membres de l'estat eclesiàstic perquè els acompanyaren a presentar-se davant de la Junta. Els presos van quedar custodiats per persones escollides pels propis mossos i les claus de les presons dipositades pel mateix poble en la persona del reverend pare predicador Jaime Muñoz, mercedari del convent de la vila.[73]

El cas més dramàtic va ser el de D. José Bru i Martínez que afligit i malalt va acudir al reverend pare de l'orde descalça de Sant Francesc del convent de la Mare de Déu d'Orito per sol·licitar-li auxili per a presentar-se davant de les autoritats. Quan es disposava a acompanyar l'acusat, fra Manuel Cerdà que així s'anomenava el reverend, va tenir notícies que el populatxo buscava l'acusat per a matar-lo. Per tal motiu, fugitiu i pare es van traslladar a la ciutat d'Alacant i es va posar a disposició del cavaller governador qui disposaria l'auxili de guàrdies per a acompanyar-los davant de les autoritats de la vila il·licitana. L'estat de salut de D. José Bru i Martínez va anar empitjorant conforme transcorrien els dies en què va estar pres, a causa de les condicions d'insalubritat en què es trobaven els calabossos.

Enmig de la commoció popular els representats del poble, després de justificar el mode d'actuar de la majoria dels mossos respecte els detinguts,[74] van sol·licitar a les autoritats la protecció dels presos i dels seus béns. El motiu no era un altre que tenir coneixement que enmig de la confusió s'havien immiscit persones malintencionades que no pertanyien a la classe dels mossos i que a l'ombra del bon zel d'aquests estaven fent córrer la veu d'assaltar les cases dels presos

[70] Al dia següent es presentaren a la Junta alguns mossos i algunes persones de les que van participar en el tumult i van sol·licitar que quatre d'ells havien de ser els que guardaren la persona del detingut, per a major seguretat, i que se'ls havia de pagar un jornal de quatre reals de velló a cada un, un per dia, del peculi del detingut. La Junta va acatar la sol·licitud donades les circumstàncies que s'estaven vivint. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 20 de juny de 1808.

[71] Els acabats de nomenar, representants del poble, es van presentar a la Junta, van prendre possessió dels seus càrrecs i s'oferiren a contribuir per la seua banda a l'assossec del poble. AME, Llibre b/126, Junta de govern celebrada a les 16'30 hores del dia 19 de juny de 1808.

[72] El primer en presentar-se a la Junta acompanyat de membres de l'estat eclesiàstic va ser Joaquín Román, que ho va fer el dia 20 de juny. Francisco Antonio Agulló es va presentar en les presons un dia després, ço és, el 21 de juny, a l'igual que Francisco Molina de Tárrega. L'últim a presentar-se va ser José Bru i Martínez, que ho va fer el 23 de juny. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 20, 21, 22 i 23 de juny de 1808.

[73] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 24 de juny de 1808.

[74] «que la multitud de mossos no ha fet, fins al present, en les seues gestions sinó el manifestar el seu zel per el bé de la pàtria i per el descobriment dels que públicament estaven tinguts per traïdors sense haver ofés a les persones que es trobaven preses per la seua disposició, ni molt menys haver-los tocat els seus béns». AME, Llibre b/126, Junta de govern de 22 de juny de 1808.

amb objecte de saquejar-les. Per això demanaven a les autoritats que fixaren cèdules en les portes de les cases dels detinguts en les quals s'informara tots els veïns que els béns d'aquells quedaven retinguts a la disposició del senyor D. Ferran VII. Així mateix, exigien a les autoritats que augmentaren la força de la seua custòdia auxiliant els guàrdies que havien sigut destinats ara amb tropa de la bandera de guàrdies espanyols i gent armada a disposició de la Junta.[75]

Les gestions que van realitzar els cossos eclesiàstics regulars i seglars en companyia d'alguns senyors distingits de la comunitat a fi de la serenitat pública van assortir el seu efecte. El 24 de juny de 1808 el reverend pare Jaime Muñoz reconeixia a la Junta que observava restablert l'ordre i l'assossec públics. Per tal motiu, dipositava les claus de les presons en mans de les autoritats. Per la seua banda la Junta deixava entreveure en la seua sessió la tranquil·litat en què es trobava el veïnat, i per la qual cosa va fer lliurament de les claus de les presons a l'alcaid de la fortalesa del palau. Al seu torn substituïa els guàrdies que el poble havia designat per a la custòdia dels presos per altres de la seua satisfacció. Entre deu i dotze homes eren designats per a la seguretat dels presos. Així mateix, agraïa els bons oficis i gestions realitzades pels individus, tant els pertanyents a les ordes eclesiàstiques com aquells senyors de caràcter distingit, que havien eixit pels carrers a contenir el populatxo.[76]

No seria aquesta ni la primera ni l'ultima ocasió en què la Junta va haver de recórrer a persones per a calmar al populatxo. Nou dies després de donar per conclòs l'episodi que va tenir alerta diverses jornades a les autoritats el poble es tornava a amotinar. El motiu que els va portar a esvalotar-se i dirigir-se a les presons del palau va ser tenir coneixement que, a través dels guàrdies que custodiaven els presos, aquests podien comunicar-se amb l'exterior. La Junta va tornar a cedir davant del populatxo, va traslladar els presos als calabossos i va canviar els guàrdies. El canvi de postura es va donar quan la Junta va tenir coneixement de l'empitjorament de l'estat de salut de D. José Bru i Martínez i del risc de contraure malalties que tenien la resta de detinguts a causa del pèssim estat de salubritat dels calabossos. Això els va portar a manar que isqueren alguns senyors per a persuadir el poble que per motius d'humanitat era convenient traslladar novament els presos, això sí, sense canviar els guàrdies acabats d'anomenar.[77] Com es pot imaginar, després de les convulsions que es van viure en la vila, l'ordre públic, la tranquil·litat pública va passar a ser una qüestió preferent per als homes de l'època. Les dues experiències viscudes recentment unides a l'estampa que s'observava en la vila així ho exigien. La major part dels veïns havien abandonat el treball i es reunien en colles des d'on sorgien, com així els constava a les autoritats, proposicions sedicioses que podien molt bé causar danys irreparables.[78] Això va portar al

[75] La Junta va acceptar les dues sol·licituds. En la Cèdula s'advertia que tota persona s'abstinguera de tocar dits béns sota la pena establerta en semblants casos i de ser detinguts per traïdors a la pàtria i enemics de la pública tranquil·litat. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 22 de juny de 1808.

[76] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 24 de juny de 1808.

[77] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 4 de juliol de 1808.

[78] De les fonts consultades es desprén que el que estava ocorrent a la vila elxana no eren fets aïllats. La Suprema Junta del Regne remetia una ordre a tots els pobles, de data 4 de juliol de 1808, en la qual mencionava els excessos comesos per veïns o paisans dels pobles. Per això, es manava que els justícies i Ajuntaments no permeteren la reunió de semblant gent armada. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 10 de juliol de 1808.

president de la Junta, a proposar un pla per a acabar amb la presència dels veïns en els carrers. Proposava que foren convocats cent homes dels millors escopeters sota les ordres del comandant d'armes i diversos subalterns a qui se'ls fixara un jornal diari. Al mateix temps, es decidí publicar un ban en què s'ordenara als veïns la tornada als seus treballs i la retirada a les seues cases. Per al seu compliment i en cas de desobediència, demanava que es conferiren al comandant d'armes de la vila les facultats necessàries per a dur-ho a terme. La Junta reunida va concretar i acordar la proposta del seu president. Així, va ordenar que de cadascuna de les vuit companyies que havien sigut creades per a la defensa de la vila, en cas d'una invasió francesa, s'extragueren deu homes. Els vint restants havien de ser nomenats i triats pels senyors capellans. Autoritzaven el comandant d'armes de la vila a fer ús, en cas necessari, de les facultats contingudes en el ban publicat, d'acord amb allò que s'havia disposat per la Junta Suprema.[79] La mateixa ordre de retirada a les seues cases i hisendes amb l'objecte d'estar ocupats en les tasques del camp i manufactures, es va estendre als voluntaris que estaven cridats a defendre la pàtria i que havien tornat a la vila procedents de l'exèrcit valencià.[80]

Ramón Miralles d'Imperial, membre de la Junta i regidor degà del consell il·licità, portat també per les circumstàncies que s'estaven vivint en la vila, escrivia el dia 6 de juliol de 1808 a la Suprema Junta del Regne. En el seu escrit posava en coneixement de la Suprema que cert nombre de veïns honrats estaven disposats a fer respectar l'ordre i guardar les seues cases, tal i com ocorria en altres ciutats del regne.[81] Per això, sol·licitava crear un cos de milícies urbanes de vuit compa-nyies, de seixanta homes cadascuna, dotades de capità, tinent i alferes escollits entre els individus de la noblesa i de les classes recomanables, així també, amb un sergent major, dos ajudants i primer i segon comandant. En el seu ofici posava en coneixement de la superioritat quins estaven disposats per al servei. Així nomenava D. Leonardo Soler de Cornellá i D. Francisco Sarabia. Un dia després, el 7 de juliol de 1808, contestava la Junta Suprema, aprovava la formació de la milícia urbana i nomenava com a primer comandant a D. Leonardo Soler de Cornellá, com a segon a D. Ramón Miralles d'Imperial i com a sergent major a D. Francisco Sarabia.[82]

Com s'ha dit anteriorment els esdeveniments que s'estaven vivint en la vila eren fets generalitzats, com així ho posava de manifest la pròpia Suprema Junta del Regne en una ordre que tractava la Junta en sessió de 12 de juliol de 1808. En l'ordre que tenia data de 4 de juliol es parlava dels excessos comesos per veïns o paisans armats en els pobles, per això, manava a les justícies i ajuntaments dels pobles que no permeteren la reunió d'aquest tipus de gent armada. Potser les directrius marcades des de València van produir un canvi d'actitud en el si de la Junta de Govern, a l'hora de tractar l'ordre social, la qual

[79] Així mateix, a cadascun dels homes se'ls fixava un jornal de quatre reals de vellò diaris. AME, Llibre b/126, Junta de Govern de 5 de juliol de 1808.

[80] La mesura, encarregada a D. Juan Martín Cortés i als seus oficials, es prenia per al millor ordre i la tranquil·litat pública. Amb això es pretenia també estalviar el pagament dels sous diaris que tenien assignats els voluntaris en un moment, com bé diu la font consultada, en què els fons públics estaven exhaustos.

[81] Com bé diu Pedro Ruíz «El miedo al bandolerismo y a posibles desórdenes sociales como los de 1766, y el temor a que se extendiese el republicanismo y el radicalismo francés, en pleno apogeo de una revolución burguesa que ataca la propiedad mobiliaria y que, en consecuencia, es su enemiga, obligaron a organizarse a la oligarquía de propietarios ennoblecidos». P. Ruiz Torres, *op. cit.*, p. 341.

[82] Els oficials els havia de proposar l'Ajuntament de la vila després de sentir els alcaldes i clavaris dels gremis dels oficis i algunes perones de classe. AME, Llibre b/126, Ofici de D. Ramón Miralles d'Imperial de 6 de juliol de 1808.

cosa els va portar, uns dies abans de la seua dissolució, a elaborar una nova estratègia. Aquesta va consistir a dividir la vila en barris o quarters. Així mateix, els quarters s'articulaven entorn a les tres parròquies que llavors tenia la vila, Santa Maria, el Salvador i Sant Joan. Al front de cada quarter es nomenaria un alcalde de barri que seria el responsable de formar rondes per torns totes les nits. Cada ronda comptava amb dotze homes veïns del propi quarter nomenats per l'alcalde i armats.[83]

Les funcions que donaven als alcaldes de barri eren diverses. En les seues rondes nocturnes tenien les facultats de poder detenir a aquells que portaven qualsevol tipus d'armes, als que estigueren reunits en número superior a quatre i a tots aquells que pogueren ser sospitosos per alguna circumstància. Contenir els excessos en cas de commoció o alarma, vigilar l'observança dels bans, detenir a aquells que hagueren comés algun delicte o un altre atemptat i controlar la presència de foraster s.[84] L'estratègia va ser confirmada i acceptada pel consell municipal de la vila en la primera reunió que va tenir lloc un dia després de la dissolució de la Junta de Govern.[85]

Desconeixem com va acabar l'episodi que va portar a tenir presos l'alcalde primer ordinari i la resta de membres de la Junta i veïns de la vila. La veritat és que en el primer consell que va ser convocat l'endemà de ser dissolta la Junta de Govern participava ocupant el càrrec d'alcalde primer ordinari D. Pascual Soler. De les fonts que hem estudiat es desprén que van ser capturats alguns dels tumultuaris, encara que es desconeix el número exacte de detinguts.

Pels documents consultats hem esbrinat que la Real Sala del Crim de València amb data 8 de juliol de 1808 va comissionar D. Antonio Castell de Torreblanca, advocat dels Reals Consells, perquè es desplaçara a la vila amb l'objecte d'esbrinar qui van ser els còmplices dels rebomboris succeïts en la vila i elaborara el corresponent sumari en perfecte estat d'acusació.[86] El comissionat va estar practicant les seues perquisicions en la vila il·licitana durant els primers deu dies del mes d'agost. Desconeixem quin va ser el resultat de les mateixes, si bé, sabem que va prendre confessió al veí Manuel Meseguer i a altres. També sabem que un dia després de rebre la Junta de Govern de la vila l'ordre de la Suprema de Regne en què manava a les justícies i ajuntaments evitar la reunió de gent armada, acordava en sessió remetre a aquesta última un informe de tot allò que havia succeït fins el moment en la vila il·licitana.[87] Quatre dies després, el 15 de

[83] Tampoc les autoritats no ho van tenir fàcil per a posar en marxa aquesta nova estratègia. Per un ofici remés per D. Pedro Buck Odonell sabem que alguns dels individus de la quota de reserva que estaven cridats per a les rondes amb els alcaldes de quarters es van negar a auxiliar aquests en les seues rondes nocturnes. AME, Llibre b/126, Junta de Govern de 17 de juliol de 1808.

[84] La parròquia de Santa Maria es va dividir en tres quarters, la dél Salvador en cinc quarters —tres dins de la pròpia vila i dos en el Raval de Santa Teresa— i la de Sant Joan en quatre. Els alcaldes de barri nomenats per la Junta van ser: Pedro Laiglesia de Pomares, D. Francisco Ripoll, que era metge, i Mariano Antón de Gomis per al primer, segon i tercer quarter de la parròquia de Santa Maria. Per als cinc quarters del Salvador ho van ser, en ordre, els següents: D. Mariano Meseguer, administrador de la Reial Loteria, Francisco Galbis de Ganga, José Blasco Ceva, Francisco Martínez de Mario, Francisco Martínez de Oliver i José Antón Escovar, aquests tres últims per als quarters del Raval de Santa Teresa que, a pesar d'estar dividit en dos, la distància d'aquests requeria tres persones. Per a la parròquia de Sant Joan van ser designats Joaquín Pascual de Mollá, Andrés Soler de Sempere, José Pascual de Martínez i Pascual Amorós de Javaloyes, respectivament. AME, Llibre b/126, Junta de govern de 13 de juliol de 1808.

[85] AME, Llibre b/126, Capítol extraordinari de govern de 17 de juliol de 1808.

[86] Les despeses de la investigació duta a terme pel comissionat eixirien dels fons públics de la vila d'Elx amb càrrec o en qualitat de reintegrament dels béns dels reus. AME, Expedient 59/9.

[87] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 11 de juliol de 1808.

juliol de 1808 la Real Sala del Crim de València remetia un ofici a la Junta. De la seua lectura es desprén que tenia coneixement dels desordres que s'havien produït en la vila i d'altres que possiblement podien produir-se, sense que fins el moment hagueren rebut de les autoritats locals el procés format contra els tumultuaris retinguts en les presons de la vila. Per això, requeria que una representació de l'Ajuntament passara per la Sala del Crim amb el fi d'acordar les providències oportunes per a tallar la sedició i fixar la seguretat. Així mateix, manava a l'Ajuntament esbrinar el parador del procés format a fi de remetre'l a la sala.[88]

4. La dissolució de la Junta de Govern de la vila

La Junta de Govern de la vila d'Elx va cessar la seua gerència per ordre emesa per la Suprema Junta Governativa del Regne. Segons es desprén de les fonts consultades la Junta del Regne suprimia les juntes governatives dels pobles a excepció de les de cap de partit. El 16 de juliol de 1808 el president de la Junta de Govern de la vila, D. José Catalán i Calderón posava en coneixement dels membres de la Junta l'ordre de la Suprema amb data de 6 de juliol de 1808. Aquesta manava que cessara la Junta de Govern de la vila d'Elx. A partir de la dissolució l'exercici de govern i justícia de la vila il·licitana va quedar en mans del consell municipal escollit i nomenat per a l'any 1808.[89]

Fonts i bibliografia

Arxiu Municipal d'Elx:

- Expedient 53/10.
- Expedient format per a la formació de tres companyies d'homes honrats.
- Expedient 59/9.
- Lligall 70-B. Número 44.
- Llibre de Consell any 1808.
- Llibre b/126. Junta de Govern de 1808 d'Elx.

Artola, Miguel, *La España de Fernando VII*, en *Historia de España*, vol. XXVII, Espasa Calpe, Madrid, 1968.

Fontana, Josep, *La crisis del Antiguo Régimen 1808-1833*, Crítica, Barcelona, 1992.

Ibarra i Ruiz, Pere, *Historia de Elche*, Manuel Pastor, Elx, 1982 (ed. facsímil de l'edició d'Alacant, 1895)

La Parra López, Emilio, *El Regente Gabriel Ciscar. Ciencia y revolución en la España romàtica*, Compañía Literaria, Madrid,1995.

Moliner, Antonio, *Revolución burguesa y movimiento juntero en España,*

[88] Ofici remés per la Reial Sala del Crim de la Reial Audiència de València a la Junta de Govern de la vila amb data 15 de juliol de 1808. AME, Llibre b/126.

[89] AME, Llibre b/126, Junta de govern de 16 de juliol de 1808.

Milenio, Lleida, 1997.

RAMOS FOLQUÉS, Alejandro, *Historia de Elche*, Edicions Picher, Elx, 1987.

RUIZ TORRES, Pedro, *Señores y propietarios. Cambio social en el sur del País Valenciano: 1650-1850*, Institució Alfons el Magnànim, València, 1981.

SERRANO I JAÉN, Joaquim, *De Patricis a Burgesos (Les transformacions d'una oligarquia terratinent; Elx, 1600-1855*, Institut de Cultura «Juan Gil-Albert», Alacant, 1995.